

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 7
2023

**Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет**

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 7

Рівне, 2023

само розуміння та самоприйняття, вміння контролювати свої імпульсивні прояви, самоорганізовуватися, дотримуватися моральних норм та правил, підвищення товариськості, відкритості, готовності до встановлення контактів, зменшення фрустрованості, дратівливості, сором'язливості, надмірної експресивності та егоцентричності, впертості, розширення інтелектуальних інтересів.

Список використаних джерел

1. Булах В. П. Стрес та його вплив на організм людини. *Медсестринство*. 2014. №3. С. 10-15.
2. Губенко І. Я., Карнацька О. С., Шевченко О. Т. Основи загальної і медичної психології, психічного здоров'я та між особового спілкування : підручник. Київ : Медицина, 2013. 296 с.

УДК [159.98:616.8]:344.1-057.36:330.4

СТАТИСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ЗАХВОРЮВАНOSTІ НА ПТСР У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Яремчук Юлія, здобувач ОС «бакалавр»

спеціальності 053 «Психологія», 3 курс, РДГУ

Науковий керівник: Джеджерера О.В., старший викладач

Постановка проблеми. З початком антитерористичної операції на Україні у 2014 р., а згодом й розгортання повномасштабної війни по всій території держави у лютому 2022 р., питанню вивчення впливу бойових дій щодо захворюваності на посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) серед військовослужбовців України майже не приділялося уваги. Це обумовлюється декількома факторами: по-перше нестачею спеціалістів, які можуть оцінити емоційний стан військовослужбовців та оказати належну психологічну підтримку; по-друге, відсутністю будь-яких спеціалізованих наукових досліджень в цій сфері; по-третє, складністю збору інформації у гарячих точках; по-четверте, розрізненістю статистичних відомостей, що розподіляються між різними військовими установами й не узагальнюються.

За даними, оприлюдненими українським військовим психологом, полковником ЗСУ О. Скрипкіним у 2017 р., 60-70 тис. із 300 тис. військовослужбовців та співробітників інших силових структур, які брали участь в АТО на сході країни мають розлади ПТСР [1]. Однак, ці відомості дуже приблизні, оскільки репрезентативної виборки серед экс-бійців АТО при дослідженні ПТСР не проводилося.

Мета дослідження - проаналізувати та розкрити статистичні особливості виникнення захворюваності на ПТСР у військовослужбовців, спираючись на дослідження американських лікарів, які вивчали тенденції захворюваності на ПТСР серед військовослужбовців США на дійсній службі між 1999 і 2008 роками [2], а також власний досвід консультанта з морально-психологічної підтримки ГО «Центр підтримки Атлант».

Виклад основного матеріалу дослідження. Згадки про травматичні наслідки бойового стресу можна віднайти ще в стародавніх письмових джерелах. У війнах більш пізнього періоду це явище стали називати «слабкістю солдата», «військовим неврозом», «бойовою втомою». В 1980 р. комісія західних психіатрів проголосувала за включення ПТСР у «Керівництво по діагностиці та статистиці психічних розладів» (DSM) [3].

Американські фахівці у своїх дослідженнях стверджують, що розлади психічного здоров'я були поширеними серед військовослужбовців й до початку бойових дій в Іраку (OIF) та Афганістані (OEF) [4; 5], однак згодом вони стали «фірмовими ранами» серед військовослужбовців США, залучених для підтримки цих операцій [6]. Серед критичних станів психічного здоров'я ПТСР і сильна депресія привернули найбільшу увагу дослідників.

У звіті корпорації RAND наводилась статистика, що приблизно 300 тис.

військовослужбовців США, які були залучені до військових дій у період до жовтня 2007 року, страждали від ПТСР. Вони оцінили вартість кожного випадку в діапазоні від 5904 до 10 298 доларів, а загальний економічний вплив ПТСР та депресивних розладів сягнув понад 6,2 мільярда доларів [6]. Згідно загальної статистики серед військовослужбовців, ПТСР асоціюється з високим рівнем виснаження, прогулів, професійної непрацездатності, порушення соціального функціонування та зниження якості життя, пов'язаної зі здоров'ям [4; 5].

Спираючись на дані, отримані з Системи медичного спостереження Міністерства оборони США, загальний рівень захворюваності на ПТСР серед усіх військовослужбовців США на дійсній службі становив 3,84 % випадків на 1000 людей на рік. Із початком військової операції «Свобода Іраку» (OIF) - 5,02%. Порівняно з базовим періодом між 1999 і 2002 роками, рівень захворюваності на ПТСР у 2008 році був майже в 7 разів вищим й становив 43,03%. Значне підвищення рівня захворюваності на ПТСР відчувалося незалежно від статі, віку, раси, сімейного стану, військового звання чи роду військової служби, але серед жінок був у 6–7 разів вищим до Іракської операції.

Цікаво, що військовослужбовці чорної расової категорії мали найнижчий рівень ПТСР протягом усього періоду дослідження порівняно із військовослужбовцями іншої та білої расових категорій, в яких рівень захворюваності був відповідно на 45 і 58% вищим. Рівень захворюваності на ПТСР у «одружених» був на 38% вищим ніж у «неодружених» військовослужбовців, але це також може пояснюватися незвертанням за наданням психологічної допомоги «розлучених» та «неодружених». Старші офіцери мали найнижчий рівень захворюваності протягом усього періоду дослідження, за ними йшли молодші офіцери, старші та молодші рядові.

Американські дослідники відзначають, що морські піхотинці-чоловіки вдвічі частіше відчували ПТСР після багаторазових операцій в Іраку та Афганістані порівняно з військовослужбовцями, які були залучені тільки до однієї із операцій [2].

Щодо України, то подібних досліджень ми не маємо. Однак виїжджаючи із волонтерами ГО «Центр підтримки Атлант» на схід України для надання психологічної та емоційної підтримки нашим військовослужбовцям між ротаціями, можна із впевненістю стверджувати, що більше 70% військових, залучених до активних бойових дій страждають на емоційні та психологічні розлади, серед яких ПТСР займає головну позицію.

Наприклад, в США після вступу на військову службу всі кандидати проходять комплексне медичне обстеження, і ті, хто має будь-яку серйозну психіатричну історію, включаючи тривожний розлад, гострі стресові реакції або ПТСР, швидше за все, будуть дискваліфіковані з військової служби [4]. В Україні ж на сьогоднішній день ситуація набагато гірша: мобілізовані та контрактні військовослужбовці при виявленні ПТСР, в кращому випадку проходять 14-денну реабілітацію й повертаються до своєї військової частини, їх стан не діагностується повторно.

Висновки. Враховуючи статистичні дослідження американських лікарів, можна констатувати, що вищенаведені дані кількісно показують значне збільшення рівня захворюваності на посттравматичний стресовий розлад серед військовослужбовців на дійсній службі після початку бойових дій в Іраку й продовження їх в Афганістані протягом 10 років дослідження. Проектуючи статистичні дані американських фахівців на українські реалії та спираючись на власні спостереження, можна припустити, що із початком повномасштабної військової операції на Україні у 2022 р. кількість випадків захворюваності на ПТСР виросла у три рази порівняно із АТО 2014 р.

Слід відмітити, що значною перевагою американської військової системи на сьогодні є факт вільного й відкритого доступу військовослужбовців до медичної допомоги через військові органи охорони здоров'я, а також гарантоване отримання психологічної та емоційної підтримки особам, для яких це є життєво важливим питанням. Маємо надію, що досягнення американської системи, яка постійно вдосконалюється на протязі десятиріч, будуть успішно впроваджені у вітчизняну практику психологічної підтримки військовослужбовців.

Список використаної літератури

1. Українські новини: ПТСР психіки мають 60-70 тис. ветеранів АТО, - військовий психолог (інтерв'ю від 29 травня 2017 р.) URL: <https://ukranews.com/news/499761-posttraumatycheskoe-stressovoe-rasstroystvo-psykhyku-ymeyut-60-70-tys-veteranov-ato-voennyu>;
2. Cameron, K.L., Sturdivant, R.X. & Baker, S.P. Trends in the incidence of physician-diagnosed posttraumatic stress disorder among active-duty U.S. military personnel between 1999 and 2008 /Пер.укр. Тенденції захворюваності на посттравматичний стресовий розлад, діагностований лікарями, серед військовослужбовців США на дійсній службі між 1999 і 2008 роками. *Military Med Res* 6, 8 (2019). URL: <https://doi.org/10.1186/s40779-019-0198-5>;
3. Diagnostic and Statistical Manual of mental disorders (DSM). American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Third Edition (DSM-III)* /Пер.укр.: Американська психіатрична асоціація. Діагностичний і статистичний посібник із психічних розладів, третє видання (DSM-III). Washington, DC: American Psychiatric Publishing, 1980. P. 380. - 494 p.
4. Hoge CW, Lesikar SE, Guevara R, Lange J, Brundage JF, Engel CC Jr, et al. Mental disorders among U.S. military personnel in the 1990s: association with high levels of health care utilization and early military attrition/ Пер. укр.: Психічні розлади серед військовослужбовців США в 1990-х роках: зв'язок із високим рівнем використання медичної допомоги та раннім вибуттям з армії. *Am J Psychiatry*. 2002;159(9):1576–83.
5. Garvey Wilson AL, Messer SC, Hoge CW. U.S. military mental health care utilization and attrition prior to the wars in Iraq and Afghanistan /Пер.укр.: Використання та виснаження психіатричної допомоги військовими США до війни в Іраку та Афганістані *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. 2009;44(6):473–81.
6. Tanielian TL, Jaycox LH. Invisible wounds of war: psychological and cognitive injuries, their consequences, and services to assist recovery /Пер.укр.: Невидимі рани війни: психологічні та когнітивні травми, їхні наслідки та послуги для допомоги у відновленні. Santa Monica, CA: RAND Corp; 2008.

УДК 159.922.7:[159.98:398]:159.9.07:355.422

ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ КАЗКОТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ярмошевич Валентина, здобувачка ОС «магістр»

спеціальності 053 «Психологія», 1 курс, РДГУ

Науковий керівник: Литвиненко С.А., доктор педагогічних наук, професор

Постановка проблеми. На даний час кожен українець проживає власну історію, пов'язану з війною. Це достатньо травматичний досвід, який має бути опрацьований психікою для збереження цілісності особистості. Ресурси кожної людини у подоланні наслідків травмуючої ситуації індивідуальні.

Визнаними ефективними напрямками у терапії є когнітивно- поведінковий підхід та клієнт-центрована терапія. Але фахівці даних напрямів психотерапії активно використовують і методи арттерапії, які мають свій терапевтичний ефект в опрацюванні психотравми. До одних із напрямків арт-терапії відносять казкотерапію.

У науковій літературі описано багато прикладів ефективного застосування казкотерапії висвітлюють у працях відомих сучасних дослідників, психологів, педагогів-практиків (О. Запорожець, О. Савченко, А. Щедро, Н. Карпинська, Т. Рубцова, Н. Молдавська та ін.)

Ефективність використання казкотерапії в корекційному навчанні широким спектром наукових праць Т. Зінкевич-Євтигнєвої, В. Мурашевського, А. Міллера, О. Рау. Корекційно-реабілітаційним впливом казки займалися Т. Вохмятіна, М. Осоріна, Д. Соколов дослідження яких засвідчили позитивні результати в роботі з різноманітними емоційними та поведінковими проблемами. О. Петрова наголошували на необхідності застосування методу казкотерапії у роботі з дітьми. Сьогодні знаходить широке застосування в роботі з дітьми, що

ЗМІСТ

Артемук О. Вплив стресу на самопочуття людини та її життєдіяльність	3
Баранович І. Вікові особливості прояву страхів у дітей молодшого шкільного віку...	5
Басалига Т. Посттравматичний стресовий розлад у учасників збройних конфліктів...	7
Болюх Н. Вплив емоцій на психічне здоров'я особистості.....	10
Боровець А. Проблема розвитку особистості в молодшому шкільному віці.....	13
Боса-Мірявець М. Психологічна готовність майбутніх педагогів до професійної діяльності.....	16
Босий-Мірявець В. Комунікативна культура педагога: психологічний вимір.....	20
Бугайчук І. Психокорекція нейрофізіологічних зв'язків у дітей з особливими освітніми потребами.....	23
Гавін Б. Особливості прояву психологічного стресу у людини.....	25
Гонтаренко В. Механізми психологічного захисту дітей.....	28
Гончарук А. Психологічні особливості спілкування у підлітковому віці.....	30
Горбатюк О. Методичні аспекти профілактики девіантної поведінки підлітків	33
Гудовсек С., Павелків Р. Сутність поняття «безпека життєдіяльності» з точки зору психологічної науки.....	34
Дем'янюк В. Психологічний зміст емпатії в контексті морального розвитку молодшого школяра.....	37
Дивульська К., Юрчук О. Особливості роботи психолога у школі в умовах воєнного стану.....	40
Єфімова М. Психологічні особливості дітей вимушених переселенців.....	42
Загородський Д. Психологічні чинники прояву любові у подружніх парах.....	44
Каверіна Б. Особливості конфліктної поведінки у підлітковому віці.....	47
Климчук І. Психологічні особливості емоційної стійкості студентів у період кризи...	52
Ковальчук О., Аладько Т., Ковальчук С. Соціально-психологічні причини поширення алкоголізму в середовищі підлітків.....	55
Ковальчук О., Назарець Л. Особливості дистанційного навчання в системі вищої освіти: недоліки та переваги.....	58
Коренко Д. Психологічні особливості поведінки обдарованих дітей.....	62
Корчака Ф., Корчакова Н. Вплив військової агресії на розвиток національної ідентичності української молоді	65
Котляр О. Психологічні особливості переживання самотності в юнацькому віці.....	66
Кривко М. Вплив сучасної іграшки на психічний розвиток дитини дошкільного віку.	68
Кулакова О. Використання інтерактивних платформ у навчанні іншомовної лексики	72
Курята Н. Вплив війни на життєстійкість українського студентства.....	75
Лаврук Л. Психологічні особливості міжкультурної адаптації переселенців у чужій країні.....	77
Мартюченко К. Креативність як фактор успішної самореалізації особистості.....	80
Мисько Є. Шкільна тривожність підлітків як соціально-психологічна проблема.....	83
Мотруніч І., Юрчук О. Використання інноваційних технологій у процесі фізичного виховання дошкільників.....	86
Нікішина Д. Рефлексія як фактор подолання фрустраційних ставнів у студентів.....	88
Оборська А. Дослідження впливу арт терапії у процесі психологічної корекції девіантної поведінки поранених військовослужбовців під час реабілітації.....	92

Павелків В. Сучасні реалії та їх вплив на розвиток агресивної та деструктивної поведінки молоді.....	93
Парчук Т. Психологічна готовність молоді до сімейного життя.....	96
Подлящук О. Психологічні особливості прояву емоційного вигорання у педагогів....	97
Приступлюк С. Психокорекція агресивної поведінки підлітків засобами арттерапії...	101
Пшенична Л. Феномен харизми та його вплив на міжособистісну взаємодію.....	103
Ряба Л. Фактори формування самооцінки в підлітковому віці.....	106
Сабат Є. Особливості феномена прокрастинації у студентському середовищі.....	108
Семенюк В. Психологічний супровід дітей раннього віку із загальною затримкою мовленнєвого розвитку.....	111
Сизов С. Теоретичний аналіз психологічної реабілітації осіб з алкогольною залежністю.....	112
Стащук А. Особливості використання арт терапії в роботі з молодшими школярами..	113
Тарасюк Л. Музика як чинник впливу на психічний стан особистості.....	116
Тимчак С. Інформаційна гігієна під час війни.....	118
Ткачук О. Соціально-психологічні аспекти сугестивності як фактору узалежнених форм поведінки в юнацькому віці.....	120
Українець В. Віра дітей у Збройні Сили України.....	123
Федорович Р., Опанасюк І. Методи арттерапії як засіб корекції сімейних відносин.....	125
Холод Ю. Формування національної гідності дітей дошкільного віку як проблема дошкільної освіти.....	127
Хома О. Soft skills як феномен професійної компетентності сучасного психолога.....	129
Чорноус Я. Психологічні особливості прояву ейджизму в студентській молоді: теоретичний аспект.....	131
Шевчук В. Соціально-психологічні аспекти дитячо-батьківських взаємин у сім'ях, що перебувають у складних життєвих обставинах.....	134
Шепель Т. Проблема емоційного вигорання лікарів.....	137
Шишка А., Юрчук О. Адаптивне фізичне виховання як засіб корекції психомоторних порушень у дошкільників із заїкуватістю.....	139
Яковець О. Особливості процесу соціальної адаптації дітей з аутизмом.....	142
Якубовська М. Психологічні особливості формування емоційної стійкості майбутніх психологів в стресогенних умовах.....	145
Яремчук Ю. Статистичні особливості виникнення захворюваності на ПТСР у військовослужбовців.....	149
Ярмошевич В. Експериментальне дослідження використання методу казкотерапії у роботі з дітьми в умовах війни.....	150